

WYDZIAŁ ..... / STUDIUM.....	
KARTA PRZEDMIOTU	
Nazwa przedmiotu w języku polskim Fizyka Układów Złożonych	
Nazwa przedmiotu w języku angielskim Physics of Complex Systems	
Kierunek studiów (jeśli dotyczy): Matematyka Stosowana	
Specjalność (jeśli dotyczy):	
Poziom i forma studiów:	I stopień / ~~jednolite studia magisterskie*~~ , stacjonarna / niestacjonarna*
Rodzaj przedmiotu:	obowiązkowy / ~~wybieralny / ogólnouczelniany *~~
Kod przedmiotu	
Grupa kursów	TAK / NIE*

	Wykład	Ćwiczenia	Laboratorium	Projekt	Seminarium
Liczba godzin zajęć zorganizowanych w Uczelni (ZZU)	30	15	15		
Liczba godzin całkowitego nakładu pracy studenta (CNPS)	100				
Forma zaliczenia	Egzamin / zaliczenie na ocenę*	Egzamin / zaliczenie na ocenę*	Egzamin / zaliczenie na ocenę*	Egzamin / zaliczenie na ocenę*	Egzamin / zaliczenie na ocenę*
Dla grupy kursów zaznaczyć kurs końcowy (X)	X				
Liczba punktów ECTS	4				
w tym liczba punktów odpowiadająca zajęciom o charakterze praktycznym (P)	2				
w tym liczba punktów ECTS odpowiadająca zajęciom wymagającym bezpośredniego udziału nauczycieli lub innych osób prowadzących zajęcia (BU)	2,5				

*niepotrzebne skreślić

WYMAGANIA WSTĘPNE W ZAKRESIE WIEDZY, UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH

1. Analiza matematyczna 1,2
2. Algebra liniowa i geometria analityczna
3. Programowanie
4. Równania różniczkowe
5. Rachunek prawdopodobieństwa
6. Fizyka układów prostych

W zakresie I stopnia studiów na kierunku matematyka stosowana

CELE PRZEDMIOTU

- C1. Poznanie podstaw termodynamiki, fizyki statystycznej oraz elementów teorii przemian fazowych i zjawisk krytycznych
- C2. Poznanie podstawowych koncepcji i modeli, które szczególnie przyczyniły się do rozwoju fizyki układów złożonych
- C3. Zdobycie podstaw teoretycznych używanych w modelowaniu agentowym układów złożonych.

PRZEDMIOTOWE EFEKTY UCZENIA SIĘ

Z zakresu wiedzy:

PEU_W01 Rozumie pojęcie równowagi termodynamicznej oraz entropii i ma świadomość roli funkcji stanu oraz granicy termodynamicznej w opisie układów makroskopowych.

PEU_W02 Ma podstawową wiedzę z zakresu termodynamiki i fizyki statystycznej.

PEU_W03 Zna podstawy teorii przemian fazowych i zjawisk krytycznych

PEU_W04 Zna wybrane modele układów złożonych

Z zakresu umiejętności:

PEU_U01 Potrafi obliczać wielkości makroskopowe dla prostych modeli mikroskopowych układów złożonych w sposób ścisły

PEU_U02 Potrafi obliczać wielkości makroskopowe dla wybranych, złożonych modeli mikroskopowych w sposób przybliżony i weryfikować otrzymane wyniki przy użyciu metod numerycznych

Z zakresu kompetencji społecznych:

PEU_K01 Ma świadomość roli współpracy interdyscyplinarnej

TREŚCI PROGRAMOWE

Forma zajęć - wykład		Liczba godzin
Wy1	Wstęp: co to jest układ złożony i jak można go modelować? Opis makroskopowy i mikroskopowy.	2
Wy2	Od skali mikro do makro: model Ehrenfesta i twierdzenie H-Boltzmana	2
Wy3	Entropia w fizyce statystycznej i teorii informacji	2
Wy4	Elementy termodynamiki: postulaty, funkcje stanu, zmienne intensywne i ekstensywne, potencjały termodynamiczne	2
Wy5	Warunki równowagi i stabilności. Przemiany fazowe.	2
Wy6-7	Podstawowe zespoły statystyczne i przykłady zastosowań	4
Wy8-9	Model Isinga – symulacje Monte Carlo, ścisłe wyniki analityczne dla układu jednowymiarowego, przybliżenie średniego pola	4
Wy10-11	Model Perkolacji – symulacje Monte Carlo, ścisłe wyniki analityczne, przybliżenie średniego pola, metoda grupy renormalizacyjnej	4
Wy12-13	Elementy współczesnej teorii przemian fazowych i zjawisk krytycznych, skalowanie i klasy uniwersalności	4

Wy14	Prawa potęgowe w przyrodzie i koncepcja samoorganizującej się krytyczności (model pryzm piasku i ewolucji Baka-Sneppena)	2
Wy15	Modele przemian fazowych w układach społecznych	2
	Suma godzin	30

Forma zajęć - ćwiczenia		Liczba godzin
Ćw1-2	Proste zadania powtórkowe: zmienne niezależne, pochodne cząstkowe, kombinatoryka	2
Ćw3-4	Entropia. Przybliżenie Stirlinga	2
Ćw5-6	Warunki równowagi, potencjały termodynamiczne i transformata Legendre'a.	2
Ćw7-10	Wyznaczanie wielkości makroskopowych w wybranych modelach mikroskopowych.	4
Ćw11-12	Model Isinga w jednym wymiarze – ścisłe obliczenia analityczne	2
Ćw13-15	Przybliżenie średniego pola dla wybranych modeli układów złożonych	3
	Suma godzin	15

Forma zajęć - laboratorium		Liczba godzin
La1	Wstęp do zajęć laboratoryjnych. Pomiar, ocena błędów pomiarowych, analiza wyników. Ćwiczenie ilustrujące zdobytą wiedzę.	3
La2	Ćwiczenia z podstaw fizyki ilustrujące nabytą wiedzę teoretyczną	12
	Suma godzin	15

STOSOWANE NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE
N1. Wykład, prezentacje multimedialne
N2. Dyskusje, rozwiązywanie zadań

OCENA OSIĄGNIĘCIA PRZEDMIOTOWYCH EFEKTÓW UCZENIA SIĘ

Oceny (F – formująca (w trakcie semestru), P – podsumowująca (na koniec semestru))	Numer efektu uczenia się	Sposób oceny osiągnięcia efektu uczenia się
F1	PEU_W01-W04, PEU_U01-U02, PEU_K01	Projekt programistyczny wraz ze sprawozdaniem w postaci filmu
F2	PEU_W01-W04, PEU_U01-U02, PEU_K01	Kartkówki i odpowiedzi ustne na ćwiczeniach
F3	PEU_W01, PEU_W02	Sprawozdania i kartkówki na laboratorium podstaw fizyki
$P=(F1+F2+F3)/3$		

LITERATURA PODSTAWOWA I UZUPEŁNIAJĄCA

LITERATURA PODSTAWOWA:

- [1] Reif, F. Fizyka statystyczna, wydanie III, PWN (1971)
- [2] Białynicka-Birula, I, Białynicki-Birula, I. „Modelowanie Rzeczywistości”, WNT 2007
- [3] Heermann, D. W. „Podstawy symulacji komputerowych w fizyce”, WNT 1997

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA:

- [1] Gould, H. & Tobochnik, J. “Statistical and Thermal Physics: With Computer Applications”, Princeton University Press (2010); wersja wstępna na <http://stp.clarku.edu/notes/>
- [2] Landau, D. P. and Binder, K. “A Guide to Monte Carlo Simulations in Statistical Physics”, 4th Edition, Cambridge University Press 2014
- [3] Moloney, N. R. and Christensen K, “Complexity and Criticality”, Imperial College Press 2005
- [4] Newman, M. E. J. and Barkema, G. T. “Monte Carlo Methods in Statistical Physics”, Oxford University Press 1999
- [5] Stauffer, D. and Aharony, A. “Introduction To Percolation Theory”, Second Revised Edition, Taylor & Francis 2003
- [6] Thurner, S. , Hanel, R. and Klimek, P. “Introduction to the Theory of Complex Systems”, Oxford University Press 2018
- [7] K. Sznajd-Weron, Wstęp do fizyki statystycznej, Wstęp do teorii przejść fazowych – skrypty
- [8] Artykuły oryginalne

OPIEKUN PRZEDMIOTU (IMIE, NAZWISKO, ADRES E-MAIL)

Prof. Dr hab. Katarzyna Weron, katarzyna.weron@pwr.edu.pl